

Intervju: Miroslav Lajčák, visoki predstavnik za BiH/specijalni predstavnik EU: “BiH nije talac Kosova”

Međunarodni upravitelj Miroslav Lajčák ima u Sarajevu dva šešira

Ima više moći nego mnogi poglavnici država. Slovački diplomata može u Bosni i Hercegovini mijenjati zakone pa čak i smijeniti predsjednika. Ove mogućnosti mu daje pozicija visokog predstavnika međunarodne zajednice. Na vizit karti Miroslava Lajčaka napisana je još jedna funkcija. Kao specijalni predstavnik Evropske unije ima mogućnost voditi BiH naprijed uz pomoć diskretne sile evropske privlačnosti. „Imam ta dva šešira i jedan od njih ću imati stalno na glavi. Neću imati oba pod stolom, sjediti prekrštenih ruku i gledati šta se ovdje dešava“, kaže za Pravdu.

P: Šta se desilo da su se poslije šest sedmica najdublje krize poslijeratne Bosne svi odjednom za tri dana dogovorili i potpisali ono što su trebali potpisati?

O: Moje lično mišljenje je da to nije bila najdublja poslijeratna kriza. Situacija se radikalizirala i krivnjom neodgovorne retorike mnogih političara. Upravo oni su koristili izraze poput najdublja kriza u posljednjih dvanaest godina od potpisivanja Mirovnog sporazuma iz Dejtona, govorili

su i o ratnoj prijetnji. Međunarodna zajednica je reagirala na ovakve izjave i odjednom su se političari malo uplašili toga šta su pokrenuli. U isto vrijeme su shvatili da smo zaustavili pregovore o reformi policije i da smo rekli da ukoliko za ovaj korak nisu dovoljno spremni, da ih nećemo gurati u tom smjeru.

P: Evropska unija je potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju uvjetovala upravo ujedinjenjem organa policije u bošnjačko – hrvatskoj federaciji i Republici Srpskoj. Da li su se bosanski političari uplašili činjenice da im se evropska perspektiva udaljuje?

O: To je vodilo tome da su bosanski političari čak i u doba krize činili napore da se stave na stranu evropske ideje. Predložili su inicijative, čija je prednost ležala u tome {to su to bili izvorni domaći produkti, sa političkim legitimitetom, potvrđenim potpisima svih šest lidera vladajuće koalicije. Na primjer, sami su sebi dali termin od šest mjeseci za realizaciju dogovora o reorganizaciji policije.

P: Još prije ovog dogovora bosanski Srbi su Vas optuživali da želite da im oduzmete garanciju koja im je osiguravala da ih Bošnjaci i Hrvati ne mogu preglasati u državnom parlamentu.

O: Moja odluka nije bila usmjerena protiv Republike Srpske. Cilj je bio zakomplikovati život onima koji žele da ometaju rad Vlade i Parlamenta. Sve ustavne garancije ostaju nepromijenjene, ali ukoliko neko želi da glasa protiv, onda je potrebno da dođe i glasa protiv, a ne, kao do sada, da uopšte ne dođe.

P: Parlament je konačno prije sedam dana odobrio vašu reformu. Da li je to bilo zbog toga što su imali prislonjen nož uz grlo? Ipak je falilo samo nekoliko sati do isteka vašeg ultimatum, poslije čega ste se spremali da promjene iznudite dekretom.

O: Naravno da je ovo imalo svoj učinak. Termin isteka ultimatum se približavao, a stav međunarodne zajednice je bio

veoma jedinstven i čvrst. Sa druge strane, u Briselu sam preliminarno razgovarao sa komesarom za proširenje EU Ollijem Rehnem i ostalim zastupnicima o potrebi da Unija reaguje na ovaj trud Bosne i Hercegovine da se očajnički pridruži procesu evropske integracije. Dogovorili smo se da bismo u trenutku kada političari nađu unutrašnju snagu da postignu sporazum o parlamentarnim mjerama u skladu sa mojim očekivanjima, trebali reagovati na odgovarajući način. Vizija da će rješenjem političke krize dosegnuti evropsku perspektivu pridruživanja je odigrala u finišu ključnu ulogu. Rezultat je to da je u Bosni i Hercegovini zavladała jaka proevropska atmosfera, koja je u zemlji do sada nedostajala.

P: Da li ste donijeli unutrašnju odluku da ćete u krajnjem slučaju posegnuti za svojim proširenim ovlastima, takozvanim bonskim ovlaštenjima?

Bonske ovlasti su dio mog mandata. O tome ne treba spekulirati. Jednostavno, to je dio kompetencija visokog predstavnika. Od početka sam govorio da nemam ambiciju da ih koristim, da ove ovlasti shvatam kao žuti i crveni karton koji sudija ima u džepu i da želim da ih koristim samo kao određenu vrstu zaštite ove države i njenih interesa protiv svih pokušaja da se BiH skrene sa pravog puta. Poznato je da ja uvijek radije podržavam dogovor domaćih političara. Svi moraju da shvate da međunarodna zajednica ima odgovornost prema ovoj državi. A ja imam ova dva šešira, šešir visokog predstavnika i šešir specijalnog predstavnika Evropske unije i jedan od njih ću imati stalno na glavi. Neću imati oba pod stolom, sjediti prekrštenih ruku i gledati šta se ovdje dešava.

P: Evropska unija je u utorak parafirala dogovor o pridruživanju Bosne. Donedavno se činilo da političarima u Bosni ne smeta što je njihova država ostala posljednja na zapadnom Balkanu bez ove vrste povezanosti sa Unijom.

O: To je bila paradoksalna situacija, stvarno je izgledalo kao da smo ih mi gurali u integracijski proces. Kao da bi u ovome

imala veći interes sama Evropa nego BiH. To je bila greška. Na osnovu iskustva Slovačke sam upozoravao da, prije svega, oni moraju da žele ovaj proces. U trenutku kada smo rekli: „Dosta, mi vas nećemo ni na šta prisiljavati,“ sve se odjednom okrenulo. Sami su počeli da dolaze sa inicijativama. Između Bosne i Evropske unije se uspostavila dobra komunikacija i sada već niko ne sumnja u to da u ovom procesu oni moraju da budu aktivnija strana. Istovremeno su se uvjerali da mi nećemo biti gluhi i slijepi prema njihovim uspjesima u ovom procesu.

P: U Evropi se čuju glasovi da bi bilo najbolje kada bi Unija sve države zapadnog Balkana uzela pod svoje okrilje i vodila do zrelosti. Da li Unija razmišlja o ubrzanom prijemu balkanskih država?

O: Grčka je imala sličan prijedlog. Lično veoma podržavam to da bi ove zemlje trebale imati evropsku perspektivu i da bi EU prema ovim državama trebala biti što susretljivija. Istovremeno mislim, i na osnovu slovačkog iskustva, da je neophodno da se napredak nečim i zasluži. Morate shvatiti da vam perspektivu ulaska u EU niko neće pokloniti, u suprotnom slučaju bi to bilo demotivirajuće. Mi, Slovaci, znamo kako smo se borili za svaki novi korak. Evropska unija bi po mom mišljenju trebala biti realna u svojim zahtjevima. Ne bi trebala ovim zemljama davati nerealne zahtjeve koji nisu u mogućnosti ispuniti i koji bi ih obeshrabrili. Moramo da ih motivišemo, a oni moraju da zasluže svaki pomak naprijed. Ovaj proces počiva u transformaciji društva i približavanju evropskim vrijednostima, a ne počiva u formalnom statusu. Status je samo izraz kvalitete određenog društva.

P: Leži li veliki problem Bosne u tome da je mnogi građani ne shvaćaju kao svoju državu, da se više osjećaju kao Bošnjaci, Srbi, Hrvati nego kao građani Bosne i Hercegovine?

O: U posljednjih tri-četiri dana smo vidjeli i primjere patriotizma, ponosa zbog pripadnosti državi. Druga stvar je da su u vrijeme krize bosanski Srbi bili optuživani da žele da se

odvoje. Oni su ovo sada odlučno porekli. Njihovo proklamirano stajalište je da su dio Bosne i Hercegovine i da jedino traže da država poštuje pravo Republike Srpske na postojanje. Rezolutno su odbili referendum i separatizam, odnosno ono za šta su bili sumnjičeni. S druge strane, lojalnost prema državi zavisi od povjerenja građana, a BiH ima iza sebe osamnaest mjeseci negativnog trenda i loših vijesti, što se naravno negativno odrazilo na patriotizam. Vjerujem da smo sada ipak u fazi kada imamo šansu za preokret. Problemi su još uvijek tu, njihov broj se nije smanjio, ali njihovo rješavanje u pozitivnijoj atmosferi će doprinijeti tome da ljudi iskreno osjete veću lojalnost prema svojoj državi.

P: Zbog složenog mirovnog sporazuma, BiH je veoma neobična i troma država. Zemlja sa manje od četiri miliona stanovnika ima pet predsjednika, 13 vlada, 180 ministarstava i 760 članova legislativne vlasti. Da li je moguće da ovaj administrativni kolos bude efektivan?

O: Ukoliko postoji dominantan osjećaj nepovjerenja jednih prema drugima, onda sve ovo shvataju kao neku vrstu svojeg osiguranja. Zbog toga je takođe važna evropska integracija, da bi shvatili da je funkcionalna država preduvjet uspjeha. Sami moraju da dođu do saznanja da nešto treba uraditi sa ovakvom državom, u svrhu njenog boljeg funkcionisanja. Evropska integracija im u ovome može pomoći. Zahvaljujući njoj imaju priliku da se u ogledalu uporede sa susjedima i razmisle o tome šta promijeniti i popraviti.

P: Da li bi trebali da promijene i Dejtonski sporazum?

O: Uzalud je to govoriti ukoliko oni sami ne osjećaju tu potrebu. Već sada je svakom jasno da u procesu evropske integracije moraju imati moderniju državu, a modernija država znači i moderniji ustav.

P: Na Balkanu su momentalno dva glavna problema – Kosovo i BiH. Srpski premijer Vojislav Koštunica ova dva problema

povezuje. Da li su oni povezani? Da li će eventualno osamostaljenje Kosova prouzrokovati konfliktne situacije u Bosni?

O: U ovom regionu je sve povezano sa svim. Jasno je da će Kosovo na političkoj i psihološkoj razini utjecati na atmosferu u regionu. Ne možemo se ubjeđivati da to nije tako. Na drugu stranu, Bosna i Hercegovina ni u jednom od pitanja svoje budućnosti ne zavisi od Kosova. Ne postoji ništa što bi moralo utjecati na njen napredak. BiH nije talac Kosova. U ovom smislu je potrebno i odbiti bilo kakve umjetne pokušaje povezivanja Kosova i Bosne i Hercegovine. BiH ima svoje izazove i probleme, ali sva rješenja ima u svojim rukama.